

Incidentonderzoeksdag – Leren van de praktijk

Op vrijdag 19 september 2014 kwamen ruim 120 brandweercollaga's bij elkaar op de eerste Incidentonderzoeksdag. De aanleiding voor dit congres was een viertal onderzoeken die in 2013 door de Brandweeracademie, in samenwerking met de brandonderzoeksteams van Brandweer Nederland, zijn uitgevoerd:

- Hotel De Draak, Bergen op Zoom¹
- Maxum Megastore, Brielle²
- Bedrijfsverzamelgebouw, IJsselstein³
- De Kelders, Leeuwarden⁴.

De rapportages van deze onderzoeken zijn al enige tijd geleden verschenen, maar de organisatoren van de Incidentonderzoeksdag kwamen tot de conclusie dat alleen rapportages niet bijdragen aan het lerend vermogen van de brandweer. *Delen van ervaringen uit de praktijk en daarvan leren* was dan ook het doel van de Incidentonderzoeksdag. De Brandweeracademie en de brandonderzoeksteams van Brandweer Nederland wilden op deze dag hun opgedane kennis en ervaringen delen met de praktijk zodat, waar mogelijk, samen tot nieuwe inzichten gekomen kon worden.

In dit verslag is allereerst kort aandacht voor de informatie die gedeeld is tijdens het plenaire gedeelte. Vervolgens zullen de kennis, ervaringen en de nieuwe inzichten die zijn opgedaan tijdens de verschillende workshops rondes uitgebreid worden besproken.

Al met al was de eerste Incidentonderzoeksdag een geslaagde dag. De opmerking “Een soort van minibrandweercongres, maar dan over de vakinhoud en voor gewone mensen” geeft voor de organisatoren de sfeer weer en de nut en noodzaak van dit soort dagen voor de brandweercollaga's. De leerpunten van de Incidentonderzoeksdag worden onder de aandacht gebracht van de stakeholders, zoals diverse programmaraden van Brandweer Nederland en het IFV/Brandweeracademie.

Op basis van de positieve reacties van de deelnemers in de evaluatie van deze dag, is besloten om ook in 2015 weer een Incidentonderzoeksdag te organiseren. Houd de websites van het IFV en Brandweer Nederland in de gaten voor meer informatie.

1. Het plenaire gedeelte

Het ochtenddeel bestond uit plenaire presentaties over onderzoeken en leren. Wim Beckmann, manager Brandweeracademie en projectleider van het project Oriëntatie op innovatie onderwijs en kennisroulatie (één van de deelprojecten van het Versterkingsplan Brandweeronderwijs), opende de dag. Hij zei vooral verheugd te zijn over de diversiteit van de deelnemers. Niet alleen brandonderzoekers en kennisregisseurs waren aanwezig, maar vooral ook collega's uit zowel de vakgebieden risicobeheersing als incidentbestrijding en van manschaps- tot officiersniveau. De Incidentonderzoeksdag is een goed voorbeeld van het stimuleren van kenniscirculatie binnen de brandweer, zo stelde hij.

¹ Rapport: http://www.nifv.nl/upload/262301_668_1392905273181-Rapport_incidentonderzoek_De_Draak.pdf

² Rapport: http://www.ifv.nl/adviesennovatie/Documents/Casus_Maxum_Megastore_Brielle.pdf

³ Rapport: <http://www.ifv.nl/adviesennovatie/Documents/Evaluatierapport-IJsselstein-juli-2014.pdf>

⁴ Rapport: <https://www.ivenj.nl/actueel/inspectierapporten/rapport-brand-aan-de-kelders-te-leeuwarden.aspx?cp=131&cs=64448>

1.1 Leren van incidenten en aan de slag met de leerpunten

In een informele sfeer werd veel kennis uitgewisseld, want zoals Annemarie van Daalen (portefeuillehouder kennisregie Raad van Brandweercommandanten) opriep: “De brandweer moet met én van elkaar leren over branden. Het is niet meer ieder voor zich. De laatste jaren hebben we veel successen geboekt, nu moeten we verder groeien”.

Ricardo Weewer (lector Brandweerkunde) bracht de aanwezigen op de hoogte van nut en noodzaak van brandonderzoek en wetenschappelijk onderzoek, onder het motto *leren doen we samen*.

Jeroen van Opstal (kennisregisseur in Flevoland) kreeg daarna de zaal muistil door op inspirerende wijze zijn ervaring met een incident waarbij het voor hem en zijn twee collega's maar net goed afliep, te delen. In de tijd dat dit incident zich voordeed (2003) was leren niet vanzelfsprekend en werden door schaamte slechte ervaringen niet gedeeld. De schaamte voorbij is echter een voorwaarde om te leren en Van Opstal pleit dan ook voor het praktiseren van het devies: “we share, so others will learn”.

Hoe groot was het contrast met het volgende onderwerp: het belang van goede databases. Karin Groenewegen-Ter Morsche (onderzoeker Brandweeracademie) duidde op basis van vijf jaar onderzoek naar fatale woningbranden wat de huidige databases ons nu al opbrengen, maar ook wat er nog verbeterd kan worden. Dit om tot nog betere conclusies en aanbevelingen te komen voor regelgeving, adviezen en voorlichting.

De uitspraak “de brandweer redt geen mensen” van Ira Helsloot inspireerde Edwin Kok (student Integrale Veiligheidskunde) om in zijn afstudeeropdracht onderzoek te doen naar reddingen bij de brandweer. Hij hoopt op deze manier niet alleen gefundeerde uitspraken te doen over het wel of niet redden van mensen door de brandweer, maar ook om tot een duidelijke definitie van ‘redding’ te komen.

1.2 Onderzoeken uitgelicht

Als afsluiting van het plenaire deel en opmaat naar de middag kwamen de vier eerdergenoemde onderzochte incidenten aan de orde. Jochem van de Graaff (Brandweer Midden- en West Brabant), Richard Knauff (Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond), Rob Timmermans (Veiligheidsregio Utrecht) en Pieter Lodder (Brandweer Fryslân) vertelden op hun eigen manier over hun rol, ervaringen en leerpunten bij deze incidenten en/of onderzoeken.

2. Samen aan de slag in de workshops

In de resultaten van de incidentonderzoeken zijn zes bij meerdere incidenten terugkerende hoofdthema's te herkennen:

- Beheersbaarheid van brand
- Toepassing kwadrantenmodel
- Innovatieve inzetmethoden en blustechnieken
- Veilig repressief optreden
- Effect van preventieve maatregelen tijdens de brandbestrijding
- Impactgebied van incidenten.

Na de middagpauze van de Incidentonderzoeksdag gingen de deelnemers zelf aan de slag in workshops die betrekking hadden op deze hoofdthema's. De ervaringen en kennis van alle deelnemers waren van belang om met elkaar tot nieuwe inzichten en mogelijk tot veranderingen te komen. In alle workshops kwamen de disciplines risicobeheersing, incidentbestrijding en

vakbekwaamheid aan de orde. Onderstaand worden de belangrijkste conclusies en leerpunten per workshop besproken.

2.1 Beheersbaarheid van brand – Richard Knauff en Jochem van der Graaff

Bij binnenkomst in de workshopruimte worden de deelnemers gevraagd hun eerste gedachte bij 'Beheersbaarheid van brand' op te schrijven. Een kleine selectie van deze gedachten: **Maatregelenpakket 1 t/m 3 slecht, theoretisch model, let op uitgangspunt**, rekenwijzen en stem af met IB, **vuurlast i.r.t. brandscheidingen (tijdsduur)**, hoe lang duurt het voordat brand uitbreidt, **elke brand gaat uit, maar welke invloed hebben we, bekend bij preventie onbekend bij repressie, grote dozenbranden**, de brand onder controle kunnen houden, **controle, gelijkwaardigheid, brandverloop**, afwijking van bestaande regelgeving, **maatwerk, kat in een zak**, afbrandscenario, **thermisch saneren, tegendraads**, onrealistisch maar toch reëel, **gelijkwaardigheid**, repressief risicovol, **gevaarlijke repressieve situatie voor repressieve dienst, veilige gedachte als repressief brandweerman**, oplossing, **blijf nadenken, achterhaald, heeft geen nut**, theorie gaat boven praktijk, **rekenmethodiek, geen relatie met omgevingsveiligheid, onvoldoende duidelijk wat de wettelijke grondslagen zijn, hoge vuurlast, bezuiniging**, interessant onderwerp, **leuk in theorie de praktijk is anders**.

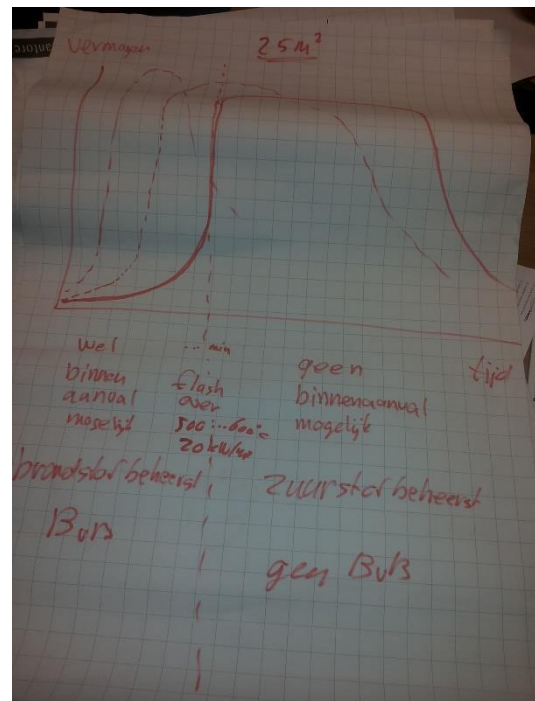
De workshop opende vervolgens met een korte introductie door Richard Knauff over het principe van Beheersbaarheid van brand. Daarna gingen de deelnemers in groepen de discussie aan over dit onderwerp. Dit deden ze op basis van een aantal foto's en vooral op basis van hun eigen ervaringen uit zowel risicobeheersing als repressie. De uitkomsten van de discussie zijn op te delen in vijf thema's: methodiek, verwachtingenmanagement, informatievoorziening, verantwoordelijkheid Beheersbaarheid van brand, nakomen eisen en voorwaarden uit Beheersbaarheid van brand door gebruiker.

Methodiek

- De theorie is simpel, maar de praktijk is weerbarstig. Het is maar een methodiek.
- Kwetsbaarheid van rekenregels. Kloppen getallen wel in de rekenmethodes?
- Beheersbaarheid van brand afschaffen en fire safety engineering voor dit soort bouwwerken toepassen (>1000 m² altijd FSE).
- Beheersbaarheid van brand voor dierenverblijven afschaffen.
- Methode gaat uit van vuurlast, er wordt geen rekening gehouden met omgeving (rook) en de werkelijke ontwikkeling van de brand.
- Scenario op basis van berekening.

Verwachtingenmanagement

- Uitgaan van wat we nog wel kunnen en niet alleen maar praten in wat we niet kunnen.
- Maatschappelijke acceptatie of verwachtingen gaan managen:
 - o Rol brandweer
 - o Effect van keuzes aan de voorkant, die bij een inzet niet meer duidelijk zijn (door gebruik andere materialen, et cetera).
- De term afbrandscenario: wat houdt dat in en weet de buitenwereld dat, zoals bijvoorbeeld de pers?

Informatievoorziening

- Beheersbaarheid van brand in mobiele dataterminal.

Verantwoordelijkheid beheersbaarheid van brand

- Benader Beheersbaarheid van brand integraal met meerdere partners, onder meer verzekeraars.
- De keuze voor een scenario wordt gemaakt door de eigenaar van het bouwwerk. Is diegene zich daarvan bewust en weet de omgeving dat?
- Beheersbaarheid van brand gaat uit van een bepaalde tijdsduur van de brand. Wie is verantwoordelijk voor de kosten die na die tijd gemaakt worden voor het brandweeroptreden, et cetera? In de praktijk zien we namelijk vaak dat branden langer duren dan in theorie zou kunnen.
- Is de eigenaar van het pand altijd wel dezelfde als de gebruiker en wie is waar verantwoordelijk voor?
- Nieuwe eigenaren meenemen/nieuwe aanvraag laten indienen.

Nakomen eisen en voorwaarden uit Beheersbaarheid van brand door gebruiker

- Gebrek aan toezicht.
- 'Garantie-bordje' op de deur. Dit pand voldoet aan de Beheersbaarheid van brand-eisen. Dit bord hoort wel een houdbaarheidstermijn te hebben.
- Handhaving op vuurlast en niet op brandlast en rook.

Conclusie

Op basis van de discussies is het volgende geconcludeerd:

- De huidige methode Beheersbaarheid van brand doet geen recht aan de werkelijkheid. Dit geldt zowel voor risicobeheersing, incidentbestrijding, maar ook voor de gebruiker.
- Voor risicobeheersing geldt: wat vandaag is afgesproken, kan morgen alweer anders zijn omdat het gebruik van een pand anders is (bijvoorbeeld: van bakstenenopslag naar matrassenopslag).
- Incidentbestrijding wordt in veel gevallen als maatregel toegepast, terwijl in werkelijkheid incidentbestrijding voor het restrisico dient te worden ingezet.
- Daarnaast wordt er geen rekening gehouden met de maatschappelijke impact. De rookontwikkeling naar de omgeving, maar ook de consequenties voor de bedrijfsvoering van het bedrijf worden niet meegenomen in de afwegingen.
- De huidige methode legt te veel verantwoordelijkheid op het bordje van de brandweer en daarmee ook bij de bestuurder. De brandweer zal een duidelijk standpunt in moeten nemen over de verantwoordelijkheid van de eigenaar/gebruiker en over het optreden van de brandweer als het gaat om Beheersbaarheid van brand.
Quick win: de brandweer gaat over brandveiligheid, waarbij ook de consequenties van de brand horen (impact omgeving, rook, et cetera). Zorg in gesprekken met eigenaren en/of gebruikers dat duidelijk wordt wat de (on)mogelijkheden zijn van de brandweer. Bespreek daarnaast de consequenties en de verantwoordelijkheden van de eigenaar/gebruiker die ze zelf horen te dragen.
- Ga de discussie ook aan over het moment waarop volgens de berekeningen de brand over zou moeten zijn (maximaal 4 uur) en de werkelijkheid dat de brandweer er vaak langer staat. Wie is daar nog verantwoordelijk voor? Laat dit ook terugkomen in de discussie die nu gaande is rondom de vorming van de NEN norm voor Beheersbaarheid van brand.
- Om meer zicht te krijgen op de maatregelen en de werking daarvan is meer onderzoek en registratie nodig van branden in bouwwerken waar Beheersbaarheid van brand is toegepast.

2.2 Toepassing kwadrantenmodel – Peter Entius, Ramón Müller en Victor Groenewegen van der Weijde

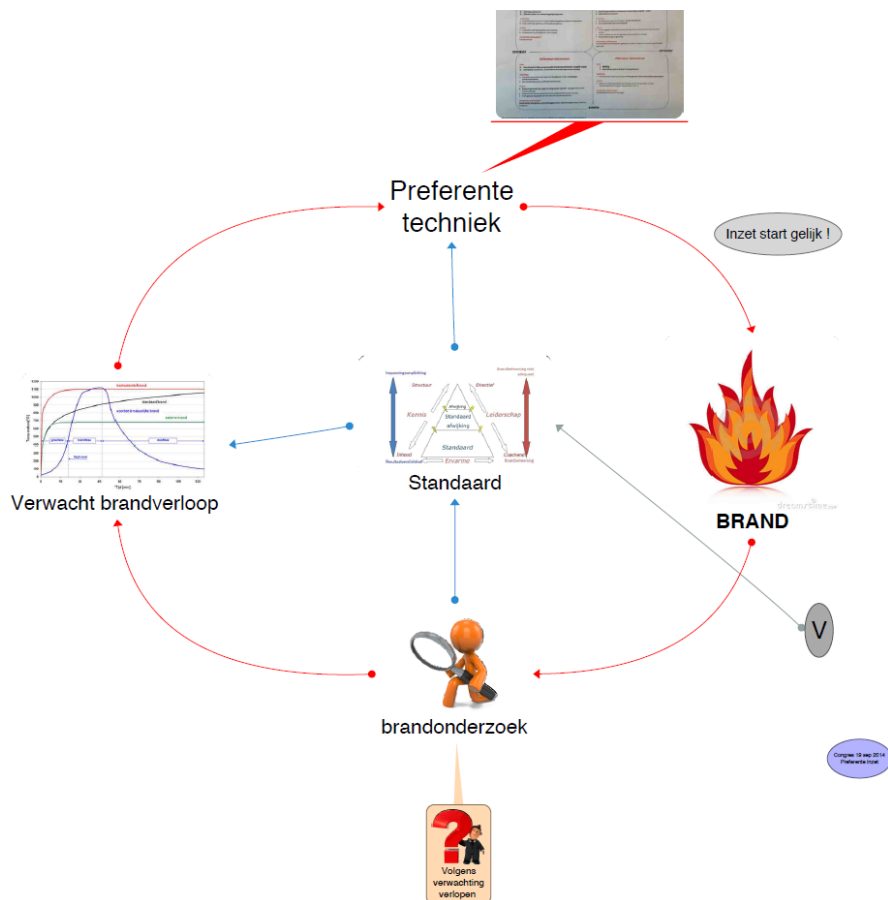
Is het mogelijk om aan de hand van het gebouwtype op voorhand te kiezen voor een preferent inzetkwadrant uit het kwadrantenmodel? In drie workshopronden bogen bijna 40 collega's (zowel beroeps als vrijwilligers) afkomstig uit de vakgebieden risicobeheersing, operationele voorbereiding, incidentbestrijding, vakbekwaamheid en brandonderzoek zich over deze vraag.

De workshop werd ingeleid door Peter Entius, lid van het Procesteam Brandweerdoctrine. Het Procesteam is al een paar jaar bezig met het kwadrantenmodel voor gebouwbrandbestrijding. Inmiddels zijn in versie 7 van dit kwadrantenmodel de vier kwadranten defensief buiten, offensief buiten, defensief binnen en offensief binnen duidelijk beschreven, inclusief doel en criteria. Daarnaast worden in deze versie per kwadrant voorbeelden van gebouwtypen genoemd. Entius licht toe dat het Procesteam in gedachtenvorming echter al een stap verder is dan versie 7. In versie 8 onderzoekt het Procesteam of het mogelijk is om al op voorhand, op basis van het gebouwtype⁵ en gebouwkenmerken, een preferent inzetkwadrant te bepalen. Uitgaande van het preferente kwadrant zou dan direct, bij aankomst ter plaatse, een (basis)inzet kunnen worden gedaan gericht op de verwachte afloop van de brand. Verkenning vindt dan later plaats dan we nu gewend zijn en is gericht op achterhalen of de inzet passend is of bijgesteld moet worden. Deze werkwijze levert tijdwinst op, met een snellere brandbestrijding tot gevolg.

Voor het bepalen van het preferente kwadrant, gekoppeld aan het gebouwtype, is het echter nodig inzicht te krijgen in het (verwachte) brandverloop in verschillende gebouwtypen en gebouwkenmerken. Dit inzicht zou verkregen kunnen worden via brandonderzoek. Daarnaast zou brandonderzoek bij kunnen dragen aan het evalueren van de preferente tactiek: is het de meest effectieve tactiek gebleken? Op deze manier kan gekomen worden tot een evidence-based tactiek voor gebouwbrandbestrijding.

Entius benadrukte dat dit een denkmodel is, een doorontwikkeling van het kwadrantenmodel. Vanzelfsprekend is het een vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid, maar hij wilde graag van de workshopdeelnemers weten of het een werkbaar model zou kunnen zijn. Dit werd onderzocht in de discussiegroepen in deze workshop.

⁵ Woningen worden hierbij buiten beschouwing gelaten, omdat deze uit één brandcompartiment bestaan. We hebben het dus over gezondheidszorggebouwen, bedrijfspanden, kantoorgebouwen, hotels, hoogbouw, enzovoorts.

Discussie

Onder leiding van Ramón Müller en Victor Groenewegen van der Weijde, beiden trainer in het Implementatieteam Brandweerdocrine, gingen de deelnemers aan de slag met het preferente tactiekmodel. Uitgangspunt voor de discussie waren de vragen:

- Wat is er nodig om dit model te laten werken?
- Wat kun jij eraan bijdragen?

In de discussies bleek dat het niet voor iedereen gemakkelijk was om vanuit dit model een vertaling naar de dagelijkse praktijk te maken. Het bleek verleidelijk om te denken vanuit uitzonderingen ('wat als er bij een brand in een bedrijfspand toch iemand binnen blijkt te zijn'), in plaats vanuit de regel ('uitbrandscenario'). Ook bleek de kennis over het kwadrantenmodel nog niet bij iedereen even diep te zitten. Het was voor sommige deelnemers nog onduidelijk hoe het kwadrantenmodel moet worden toegepast ('het kwadrantenmodel lijkt eenheidsworst, maar er zijn veel verschillende accenten mogelijk').

Opmerkingen/aanbevelingen

De discussie leidde tot de volgende opmerkingen/aanbevelingen bij het model Preferente tactiek.

- Na 'preferente tactiek' moet in het schema het woordje 'mits' worden toegevoegd. Dit om aan te geven dat er ook sprake kan zijn van uitzonderingen die niet in de preferente tactiek passen.
- In plaats van 'inzet start direct' liever 'tactiek is bekend'.
- Voor het goed implementeren van eerste inzet volgens de preferente tactiek is veel kennis van gebouwenmerken en preventie nodig. Dat vereist opleiding (al vanaf manschappenniveau) en oefening, ook voor de huidige collega's.
- We moeten niet de weg op dat we vooral vanuit risicobeheersing de inzet bepalen (afdeling RB, eigenaren panden, et cetera), maar we moeten ook de mogelijkheden van de repressieve inzet

voor ogen houden. Het gaat om veilig repressief optreden. Hiervoor is goede afstemming tussen incidentbestrijders en risicobeheersers (en eigenaren) nodig. Incidentbestrijders moeten er namelijk ook op kunnen rekenen dat preventieve voorzieningen werken!

- Op deze manier optreden kan inderdaad tijdwinst opleveren, maar dan is er wel al voor de inzet informatie over het pand nodig.
- Ondanks een vooraf bepaalde tactiek moet je wel steeds zelf blijven nadenken. Om dit goed te kunnen doen, heb je kennis nodig om de juiste afwegingen te kunnen maken en moet je tijdens de inzet durven schakelen.
- Brandonderzoek kan bijdragen aan het opstellen van realistische casussen.

Behoeften

- Algemeen werd aangegeven dat er behoefte is aan een gemeenschappelijke taal die door de hele brandweer wordt gehanteerd. Wat verstaan we onder een brandcompartiment? Welk handelingsperspectief bedoelen we bijvoorbeeld met 'defensief buiten'? Alleen als we een gezamenlijke taal spreken, kunnen er geen misverstanden ontstaan en begrijpen alle collega's wat we bedoelen. Daardoor kunnen we de communicatie simpel en begrijpelijk houden. Dit werd door de aanwezigen als een belangrijke opdracht aan de brandweer gezien.
- Daarnaast werd aangegeven dat een handelingsperspectief voor het kwadrantenmodel gemist wordt, waardoor de stap van theorie naar praktijk voor een aantal deelnemers lastiger te maken is.

De deelnemers gingen met nieuwe inzichten de workshop uit. Workshopleiders Entius, Müller en Groenewegen van der Weijde gaan de resultaten van de workshop bespreken met het Procesteam.

2.3 Innovatieve inzetmethoden en blustechnieken – Rijk van den Dikkenberg en Ricardo Weewer

In het kader van het kwadrantenmodel is door de Brandweeracademie (in samenwerking met partners in het veld) kennis over innovatieve inzetmethoden en blustechnieken verzameld door middel van het uitvoeren van verschillende experimenten. Inmiddels zijn een aantal experimenten op het gebied van offensieve buiteninzet afgerond, de resultaten van deze onderzoeken zijn tijdens de workshops gedeeld met de deelnemers.

Tijdens de workshops is geprobeerd om kennis over de defensieve buiten- en binneninzet te verzamelen. Input van de deelnemers was daarbij zeer gewenst: wat zijn de ervaringen en best practices uit het veld? Gedurende de drie workshoprondes is gebleken dat in verschillende regio's de kennis over innovatieve blustechnieken heel divers is. Wat in de ene regio heel gebruikelijk is, kan volkomen onbekend zijn in een andere regio. De nevelkogel ligt in Brabant bijvoorbeeld standaard op de voertuigen, terwijl in andere regio's deze techniek niet meer wordt toegepast.

Tijdens de workshops zijn een aantal ervaringen en ideeën opgenoemd die gebruikt gaan worden om verder onderzoek te stroomlijnen. Hier volgt een opsomming van de meest opvallende ervaringen en ideeën.

Algemeen

- De innovatieve blustechnieken zijn niet bij iedereen bekend. Er werd aangegeven: 'we weten het niet, dus gaat de kennis die we hebben onder de pet, maar tegelijkertijd doen er wel wildwest verhalen de ronde'. Men vond dat vaak te lang gewacht wordt met het inzetten van innovatieve technieken, vanwege het ontbreken van kennis.

Brandoverslag

- Er zijn vele manieren om brandoverslag te voorkomen. Er moet nog onderzocht worden welke (innovatieve) technieken (bijvoorbeeld watergordijn, DLS of de fire defender) het meest effectief zijn. Voordat experimenten uitgevoerd gaan worden is het eerst van belang praktijkervaringen te verzamelen. Onder de deelnemers was er vrijwel geen ervaring met de fire defender, met uitzondering van één deelnemer die wist te vertellen dat de fire defender succesvol is ingezet bij een brand bij een afvalverwerker in Breda. Verder bleek het werken met blusrobots nog in een pril stadium te verkeren.

Nevelkogel

- De ervaringen met de nevelkogel lopen zeer uiteen; sommige deelnemers werken er geregeld mee, anderen helemaal niet. Verschillende deelnemers hadden goede ervaringen met het inzetten van een nevelkogel, onder andere in afgesloten ruimten die moeilijk toegankelijk zijn. Een deelnemer vertelde dat de nevelkogel (bewust) is ingezet, waarbij een (klein) raam werd ingeslagen zodat de nevelkogel (met succes) in de brandruimte gebracht kon worden. Een andere ervaring komt overeen; ook hier werd de nevelkogel in de (kleine) brandruimte ingezet. Na de inzet ging de temperatuur van de ruimte omlaag, de brand kon worden getemperd.
- Het idee werd geopperd om met de oude garde ervaringen uit te wisselen; deze groep heeft er veel ervaring mee. Vanwege nieuwe methodes en andere bepakkingen wordt deze inzettechniek niet vaak meer gebruikt.

Drukluchtschuim

- Ongeveer de helft van de aanwezige deelnemers gebruikt DLS. De algemene opvatting was dat deze techniek op een juiste wijze moet worden toegepast, maar dat deze nog niet bij iedereen (voldoende) bekend is. Als de uitrukfrequentie laag is, is het wellicht (te) veel gevraagd om de manschappen volledig op de hoogte brengen van, en te oefenen met, deze techniek. De baten moeten opwegen tegen de kosten, zo werd aangegeven.
- Verder werd aangegeven dat je met DLS voor verrassingen kunt komen te staan, met name bij bepaalde typen inzetten. Bij beginnende branden kan bijvoorbeeld goed gewerkt worden met DLS. De deelnemers vroegen zich af hoe veilig het is om met DLS naar binnen te gaan als er sprake is van branduitbreiding en als de hitte-intensiteit toeneemt. Voor een snel optreden is DLS voordelig, maar niet bij een langdurige inzet, zo gaf men aan. 'Het is geen wondermiddel en daar moet je je van bewust zijn.'
- Een deelnemer vertelde dat hij bij een brand met OneSeven naar binnen gaat, zorgt voor een knock down en vervolgens afblussing met water. Daarbij maakt hij gebruik van een nieuwe straalpijp waarbij het niet nodig is om te wisselen. Deze techniek was echter nog niet bij alle aanwezigen bekend (en dus niet altijd aanwezig).
- Er werden diverse ervaringen uitgewisseld met het inschuimen (inpappen) van gevels met DLS. Er werd aangegeven dat deze techniek valt of staat met de uitvoering: als het op de juiste manier wordt aangebracht, blijft het hangen. Als het regent of als het hard waait is het effect anders. Een deelnemer gaf aan dat hij met succes DLS gespoten heeft op glazen panelen van een bedrijfspand, zodat hittestraaling tegengegaan werd. Op een scheepsbrand heeft DLS weinig effect gehad omdat het te weinig koelend vermogen heeft, zo vertelde een deelnemer. Een andere deelnemer gaf aan dat bij brand in een huis met een rieten kap DLS wel gewerkt heeft, maar hij sloot niet uit dat dit effect ook met water bereikt had kunnen worden. Tot slot waren er deelnemers die DLS alleen hebben toegepast in de woningen en niet erbuiten.

Coldcutter

- De Coldcutter wordt in Amsterdam nog niet optimaal gebruikt: 'onbekend maakt onbemind', zo werd aangegeven. De Coldcutter is succesvol ingezet bij een brand op een visserschip en bij een

brand in de spouwmuren van een loods. Het inzetten van deze techniek 'begint een beetje te komen', maar dit is voornamelijk op verzoek. Door Amsterdam moet nog geëvalueerd worden waarom de Coldcutter niet vaker wordt ingezet.

- Aangegeven werd dat de filosofie vanaf het begin moet zijn: gebruik het als een standaard inzettechniek en niet als 'iets erbij'. Het is een duur apparaat, het zou mooi zijn als meerdere korpsen de Coldcutter uitproberen, zo geeft een deelnemer aan.

Fognails

- De deelnemers gaven aan dat fognails bijna niet gebruikt worden. Als fognails gebruikt worden dan gebeurt dit voornamelijk bij autobranden, door fognails in te zetten in de koplampen.

Cobra

- Ervaringen met het gebruik van de Cobra zijn vrijwel niet aanwezig. Wel werd aangegeven dat bij de scheepsbrand in Velsen (in samenwerking met Amsterdam) gebruikgemaakt is van de Cobra. De Cobra is toentertijd ingezet tijdens het nablussen van de isolatie. Het nadeel was dat het enige tijd duurde voordat de Cobra gearriveerd was uit Amsterdam.

2.4 Veilig repressief optreden – Ben Miedema en Rob Mom

Tijdens de workshop zijn de volgende vijf thema's uitgebreid besproken.

Repressief optreden bij incidenten

De algemene mening van de aanwezigen was dat bij repressief optreden bewust risico's genomen worden. Bij het houden van een veilige afstand kunnen er immers geen verrichtingen gedaan worden. Het bewust nemen van risico's is brandweegerelateerd.

Onderzoek nu en noodzaak

De aanwezigen waren van mening dat van *alle* incidenten geleerd kan worden. Er was over het algemeen echter wel veel onduidelijkheid over wanneer een incident gemeld (en zo ja, door wie) of onderzocht zou moeten worden. Verder was er behoefte aan duidelijkheid over het registreren van (bijna)ongevallen. Nu worden veel (bijna)ongevallen niet gemeld, geregistreerd of onderzocht. Dit zou volgens de aanwezigen ook te maken kunnen hebben met de cultuur binnen de brandweer. Verder werd de vraag gesteld: wordt er in de huidige onderzoeken een verschil gemaakt in advies aan beroeps en vrijwilligers? Is het überhaupt nuttig om van ieder onderzoek een apart advies te maken of is het verstandiger deze te bundelen? Men onderschrijft hoe dan ook de nut en noodzaak van incidentonderzoek.

Preventie

De algemene mening van de aanwezigen was dat repressie te weinig kennis heeft van preventieve maatregelen. Zij krijgen op het gebied van brandpreventieve maatregelen te weinig input van de afdeling risicobeheersing. Tijdens incidenten kan deze informatie echter zeer bruikbaar zijn.

Opleidingen

Bij het bespreken van de opleiding Manschap a werd 'veiligheid' bediscussieerd: er is meer kennis nodig over het inschatten van risico's en de veiligheidscultuur wordt als omslachtig ervaren met als gevolg het bewust nemen van risico's. Veiligheid is dynamisch. Men was van mening dat tijdens de opleiding weinig aandacht is voor de gevolgen die kunnen voortvloeien uit onveilige situaties. Er zou in de opleiding meer gedaan moeten worden om studenten een betere inschatting te kunnen laten maken tijdens een inzet.

Manschappen

Een meerderheid van de deelnemers (waarschijnlijk voornamelijk leidinggevend) was van mening dat manschappen (vaak veel) risico's nemen. Manschappen werden omschreven als eigenwijs. Tegelijkertijd werd gewaardeerd dat de manschappen daarnaast ook ondernemend zijn. Zonder initiatieven van de manschappen kunnen incidenten moeilijker bestreden worden. Het is dan ook nadrukkelijk niet de bedoeling dat manschappen marionettenpoppen worden.

Algemene conclusie

Tijdens de bespreking van bovenstaande thema's was er veel herkenning van voorbeelden en discussies in de groep. Dit leverde dan ook een hele lijst van vragen op, maar ook redenen waarom veiligheid niet altijd wordt nageleefd. Er is aangegeven dat het moeilijk is om alle risico's tijdens een incident in te schatten. Onstabiele situaties (lees: incidenten) kunnen snel veranderen, op deze veranderingen wordt niet altijd goed ingesprongen. Is dit het restrisico dat wij als brandweer moeten accepteren? Het belang van veilig optreden werd onderstreept en daarbij ook goede registratie van (bijna)ongevallen. Een oplossingsrichting werd ook aangedragen: we moeten elkaar scherp houden door middel van storytelling.

2.5 Effect van preventieve maatregelen tijdens de brandbestrijding – Joost Ebus en Wim Verboom

Hoe vaak komt het niet voor dat brand in een gebouw, dat voldoet aan alle voorschriften op het gebied van brandveiligheid, toch grote problemen geeft bij de bestrijding van brand? Brandpreventieve voorzieningen worden niet altijd gebruikt zoals ze bedoeld zijn. Een brandwerende deur in een brandscheiding blijft open staan, waardoor rook en vuur zich razendsnel verspreiden buiten het brandcompartiment. Aan de andere kant komt het voor dat brandpreventieve voorzieningen een nadelig effect hebben op het repressief optreden. Denk maar aan brandwerend glas boven een deur dat mogelijk knapt door te sterke afkoeling na toepassing van de warme deurprocedure. Het effect van brandpreventieve maatregelen tijdens de brandbestrijding was het thema van de workshop die werd gegeven door Joost Ebus en Wim Verboom, beiden werkzaam in veiligheidsregio Gelderland Midden. Zij schotelden hun publiek aan de hand van het cascademodel een aantal casussen voor uit het hele spectrum van brandsituaties, van het stadium van slechts een brandend voorwerp tot brand buiten een compartiment. In al deze casussen had het 'falen' of ontbreken van een brandpreventieve voorziening een groot effect op de branduitbreiding en -bestrijding.

Discussie

Het beeldmateriaal (uit brandonderzoek) gaf aanleiding tot discussie over vragen als: in hoeverre herkent een brandweerman preventieve voorzieningen tijdens een inzet en is hij zich bewust van het eventuele effect (al dan niet positief) ervan op het repressief optreden? Over welke kennis zou hij moeten beschikken op dit gebied, hoe kan de kennis die bij risicobeheersing aanwezig is, gedeeld worden met repressie? Maar ook omgekeerd: hoe zorgen we ervoor dat ervaringen van repressie met het effect van brandpreventieve voorzieningen gedeeld worden met de collega's van risicobeheersing? Deze vragen stonden centraal in de workshop.

Als rode draad in de discussies kwam naar voren dat niemand twijfelt aan het nut van uitwisseling van kennis en ervaringen over soorten brandpreventieve voorzieningen, gebruik ervan in de praktijk en faalkansen bij repressief optreden. Maar hoe ver ga je hierin? Het moet zowel voor de brandweer als voor eigenaren/gebruikers en omstanders duidelijk zijn dat een pand kan of mag afbranden. De brandweer kan niet alles oplossen. Voorlichting aan eigenaar en omstanders is hier cruciaal.

Adviezen van de deelnemers

Enkele adviezen aan Brandweer Nederland en Brandweeracademie van de deelnemers:

- Concentreer je op de standaardsituaties die zich kunnen voordoen. Dus gebouwen met standaardvoorzieningen, waarvan duidelijk is wat de functie is en wat de kenmerken van de bewoners zijn (al dan niet zelfredzaam). Dat is 80 procent van de gevallen. Als de mensen van repressie een goed beeld hebben van de risico's die in deze situaties spelen, de daar aanwezige brandpreventieve voorzieningen herkennen en weten hoe hiermee in repressief opzicht om te gaan, dan is er al heel veel winst behaald. Verwacht niet van hen dat zij zich alle relevante preventieve kennis eigen kunnen maken.
- Onderzoek of het mogelijk is om brandpreventieve voorzieningen beter herkenbaar te maken, ook in brandsituaties.
- Er zou landelijk materiaal ontwikkeld kunnen worden gericht op bewustwording, met name gericht op vakbekwaam blijven (bijscholen en oefenen), dat regionaal uitgerold wordt, met veel foto's/films, bijvoorbeeld uit brandonderzoek (zoals ook de workshopleiders lieten zien).
- Probeer een simpel instrument te ontwikkelen gericht op aandachtspunten bij repressief optreden, vanuit preventief oogpunt in de 80 procent standaardgebouwen.
- In de repressieve opleidingen maar ook in de brandpreventie-opleidingen zou meer aandacht moeten worden besteed aan het effect van preventieve voorzieningen bij brand. Dit moet wel praktisch zijn.
- Onderzoek of het mogelijk is om relevante brandpreventieve informatie over een pand gemakkelijk beschikbaar te krijgen voor de mensen van repressie. Dat kan soms door een medewerker brandpreventie te laten komen bij een inzet, maar dat kan lang niet altijd.
- Betrek brandpreventisten bij incidentevaluaties. Daar kan zowel preventie en repressie van leren.

2.6 Impactgebied van incidenten – Ed Oomes en Wendy Kiel

Aan de hand van een aantal aansprekende voorbeelden werd ingegaan op de impact van een incident op de hulpverleningsorganisatie en haar medewerkers (het impactgebied). Zo werd de brand in Leeuwarden aangehaald. Deze binnenstadbrand was op zichzelf niet uniek, maar kreeg veel aandacht in de regionale media en op sociale media, en daardoor betekenis. Er kwam een stroom van berichten via de sociale media op gang, er ontstond een verhaal met gedeelde beeldvorming. Dit kan positieve en negatieve gevolgen hebben, ook voor de hulpverleningsdienst, deze is immers onderdeel van het verhaal. Het impactgebied kan veel groter worden dan het incident zelf.

De beeld- en meningsvorming die geuit wordt via sociale media gaat tegenwoordig in een hoog tempo, waardoor de betekenisgeving veel sneller tot stand komt dan vroeger. Deze beeldvorming heeft voor een hulpverleningsdienst positieve of negatieve gevolgen voor:

- het imago
- de bedrijfsvoering/organisatie
- medewerkers
- de doelen/producten.

Hulpverleningsdiensten zijn nu gewend om een incident te bekijken vanuit een bron- en effectgebied. Oomes en Kiel stellen dat hulpverleningsdiensten incidenten vanuit een breder perspectief zouden moeten bekijken (van incidentbestrijding naar incidentmanagement).

De organisatie moet zich volgens hen op voorhand bewust zijn van, en voorbereiden op de effecten van een incident voor de organisatie. Zowel voor, tijdens als na een incident. De essentie is dat je je realiseert dat je er onderdeel van bent en dat je er invloed op uit kunt oefenen.

Oomes en Kiel illustreerden dit aan de hand van een afbeelding van een meer met daarin een drijvende paal waarop een rij meeuwen staat die allemaal in dezelfde richting kijken, op één meeuw na. Deze meeuw staat precies andersom en kijkt de andere kant op. Deze meeuw staat wat hen

betreft symbool voor de persoon in de organisatie die het incident vanuit een ander perspectief beschouwt en zich bezighoudt met de effecten van het incident op de organisatie.

Tijdens de workshop werden de deelnemers in aparte groepen ingedeeld. Per groep werd één incident besproken waarin bepaald moest worden wat de variabelen in het impactgebied zijn; welke van deze variabelen op welke onderdelen van de organisatie impact heeft; en hoe de organisatie zich hierop (beter) kan voorbereiden. Door deze groepsopdracht werden de deelnemers bewust gemaakt van de factoren die van invloed zijn op het impactgebied van een incident. Dit zorgde voor levendige gesprekken waarbij vele voorbeelden aangedragen werden. De aangedragen factoren leidden ook bij de workshopleiders weer tot nieuwe inzichten.

Mocht u naar aanleiding van dit verslag nog vragen of opmerkingen hebben over de inhoud, mailt u deze dan naar onderwijscontent@ifv.nl